

Ki-Tissa – « Pourquoi, D.ieu, t'énerves-Tu ? »

Source : Likouté Si'hot volume 16, troisième Si'ha sur Ki-Tissa

Moché s'efforce d'apaiser la colère divine après la faute du « veau d'or »

1

תשא לב, ז: וידבר ה' אל משה: לך רד כי שחת עמך... עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים... ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול. ויחל משה את פני ה' אלקיו ויאמר: למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה.

Ki-Tissa 32, 7 : D.ieu dit à Moché : « Va, descends ! car ton peuple [s'est] perversi... ils se sont fabriqué un veau de métal et se sont prosternés devant lui, ils lui ont sacrifié et disent : 'Voilà tes dieux, Israël, qui t'ont fait sortir du pays d'Égypte !' »... Maintenant, laisse-Moi m'énerver contre eux, que Je les anéantisse, et Je ferai de toi un grand peuple ! ». Moché implora D.ieu, en disant : « Pourquoi, D.ieu, t'énerves-Tu sur Ton peuple, que Tu as fait sortir d'Égypte avec une grande force et une main puissante ? »

רש"י: למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור.

Rachi : Pourquoi, D.ieu, t'énerves-Tu. Seules sont compréhensibles la jalousie du sage envers un sage et celle d'un héros envers un héros (« un fort envers un fort »).

גור אריה להמהר"ל: כלום מתקנא כו'. [ההכרח לפרוש רש"י]: דאם לא כן, מאי "למה ה' יחרה אפך וכו'" - [כ"י] אין ראוי להיות 'חרון אף' אחר שעשו עבודה זרה! אלא "כלום מתקנא כו".

Gour Arié (Maharal) : Rachi explique ainsi le texte, car sinon, la question de Moché « pourquoi t'énerves-Tu » aurait l'air insensée : les Juifs ne mériteraient-ils pas le courroux divin pour avoir pratiqué l'idolâtrie ?!

Moché plaide pour apaiser le courroux divin sur Israël : « Ta colère (sur le Veau) à l'air insensée ».

Question (1) : Rachi expliqua cela différemment dans un verset antérieur

2

רש"י על יתרו כ, ב: ... ולמה אמר לשון יחיד "אנכי ה'" אלקיך? לתן פתחון פה למשה ללמד סנגוריא במעשה העגל. וזה הוא שאמר: "למה ה' יחרה אפך בעמך" - לא להם צוית "לא יהיה לכם אלהים אחרים", אלא לי לבדי.

Rachi sur Yitro 20, 2 : Pourquoi « [Je suis l'Eternel] ton D.ieu » est-il écrit au singulier ? Pour procurer un argument de défense à Moché lors de l'affaire du veau d'or, où il dira : « Pourquoi, D.ieu, t'énerves-Tu sur Ton peuple ? » - « Ce n'est pas à eux que tu as ordonné : "Tu n'auras pas d'autres dieux !", mais à moi seul ! ».

לקוטי שיחות: מדוע מחפש רש"י כאן הסבר אחר לטענת משה רבנו "למה ה' יחרה אפך בעמך"? ובמיחד כאשר ההסבר ההוא חזק יותר, ושולל לחלוטין כל טענה כלפני ישראל, ולא רק חרון אף של מתקנא.

Likouté Si'hot : Pourquoi Rachi explique-t-il ici différemment l'argument de Moché ? D'autant plus que cet argument exonère totalement les enfants d'Israël et ne se limite pas à écarter la colère résultant de la jalousie.

Pourquoi Rachi n'explique-t-il comme dans la Paracha Yitro ?

Question (2) : D.ieu est-Il « jaloux » de l'idole ou de ceux qui la servent ?

3

גמרא עבודה זרה נה, א: שאל אגרפס שר צבא את רבן גמליאל: כתיב בתורתכם: 'פי ה' אלקיך אש אכלה הוא אל קנא' (ואתחנן ד, כד), כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר! אמר לו: [קנאת הקב"ה אינה כלפי העבודה-זרה עצמה, אלא כלפי עובדיה - שהחליפו אותו יתברך עבור 'פחות ממנו'].

Guemara Avoda Zara 55a : Le Général Agrippa demanda à Rabban Gamliel : « Il est écrit dans votre Torah que 'D.ieu est un Feu dévorant, un D.ieu jaloux' (Vaet'hanane 4, 24), seules sont compréhensibles la jalousie du sage envers un sage, d'un héros envers un héros et d'un riche envers un riche ! ». Il lui répondit : la jalousie de D.ieu n'est pas contre l'idole même, mais contre ceux qui la servent – échangeant D.ieu pour « moins que Lui ».

לקוטי שיחות: לפי זה תמוה: (א) מדוע רש"י מסביר כאן שהטענה היתה בקשר לעבודה זרה עצמה ולא כלפי עובדיה? (ב) מפיון שבפשוטו של מקרא, לא מוצאים שהקב"ה ענה שום תשובה על טענת משה "כלום מתקנא" - לא ברור: מהו ה"רעש" של אסור עבודה זרה [בעשרת הדברות] אם אין זו מציאות כלל?

Likouté Si'hot : Dans ce cas : (A) Pourquoi Rachi explique-t-il ici que l'argument porte sur l'idole même et non sur ceux qui la servent ? (B) Etant donné que, d'après le sens littéral, D.ieu ne répondit pas à l'argument de Moché sur la jalousie : pourquoi fait-on autant de « vacarme » sur l'idolâtrie, si elle n'a aucune existence ?

Pourquoi Rachi n'explique-t-il pas que le courroux divin portait sur les idolâtres ? L'idolâtrie, en soi, n'a aucune existence !

Développement : Pourquoi Moché ne questionne-t-il pas « l'anéantissement » ?

4

לקוטי שיחות: משה היה צריך לטען ראשית-כל "למה ה' תכלה את עמך", ורק לאחר מכן "למה ה' יחרה אפך": דהנה, על עצם חובת המיתה על חטא-העגל לא היתה למשה שום שאלה: כבר כתוב לפני-כן בתורה שיש כמה וכמה עברות שמגיע בעבורם ענש מות ר"ל. התמיהה היא בקשר לאפן הענש - "ואכלם": יש כלל בתורה, שחיוב וענש מיתה יכולים לחול רק כאשר היו עדים, לאחר שהיתה התראה, ולאחר חקירה ודרישה של בית-דין.

Analyse de l'argument de Moché.

Likouté Si'hot : Avant de remettre en question la « colère divine », Moché aurait dû demander : « Pourquoi, D.ieu, anéantis-Tu Ton peuple ? ». En effet, Moché n'avait aucun doute sur la condamnation à mort entraînée par la faute du veau d'or, car la Torah a déjà indiqué plusieurs fautes punies de mort. Ce qui est étonnant est la manière dont cette punition est infligée - « l'anéantissement » : en principe, la peine de mort ne peut s'appliquer que quand il y a eu une mise en garde, des témoins de l'acte, et une enquête d'un tribunal.

רש"י על תשא לב, כ: וישק את בני ישראל... שלש מיתות נדונו שם. אם יש עדים והתראה - בסוף... עדים בלא התראה - במגפה... לא עדים ולא התראה - בהדרוקן, שפדקום המים וצבו בטניהם.

Rachi sur Ki-Tissa 32, 20 : Il fit boire les fils d'Israël. Trois sortes de peines de mort ont été prononcées : Lorsqu'il y avait eu des témoins et un « avertissement » - c'était la mort par l'épée. Lorsqu'il y avait eu des témoins mais pas d'avertissement - c'était la mort par épidémie. Lorsqu'il n'y avait eu ni témoins ni avertissement, c'était la mort par hydropisie : les eaux les mettaient à l'épreuve et leurs ventres se dilataient.

Même pour la faute originelle, D.ieu patienta avant d'appliquer la sentence

5

לקוטי שיחות: הגם שהקב"ה אמר לאדם הראשון "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות" (בראשית ב, 17), רואים בכל זאת, שלא נענש בעברו על-כך בענש מיתה מידית, אלא רק לאחר שחי תשע-מאות ושלושים שנה. ואלו כאן, בחטא העגל, אמר הקב"ה "ועתה הניחה לי... ואכלם" - הענש הוא מיתה ומיד לאחר החטא, ויותר מכך: "ואכלם" הכונה היא לכל ישראל, גם למי שלא עבד.

Likouté Si'hot : Bien que D.ieu avait prévenu Adam : « le jour où tu mangeras du fruit de la connaissance, tu mourras » (Berechit 2, 17) ; pourtant, il ne fut pas puni immédiatement, mais seulement après avoir vécu neuf-cent-trente ans. Alors qu'ici, dans l'affaire du veau d'or, D.ieu dit : « Maintenant, laisse-Moi... que Je les anéantis » - une peine de mort immédiate affectant, de surcroît, tout le peuple juif, même ceux qui n'ont pas fauté.

Pourquoi D.ieu ne patiente-Il pas pour l'application du châtiement du Veau d'or ?

Explication : L'argument de Moché porte sur le « courroux divin excessif »

6

לקוטי שיחות: אפשר להבין שעל חטא חמור של עבודה זרה מגיע ענש חמור; אבל מכך שהקב"ה אמר "ואכלם" - (א) ללא בית-דין, (ב) תקף ומיד, (ג) את כל ישראל - מובן, שזהו ענש שאינו נובע רק מעצם החטא של עובדי העגל, אלא מפני חרון-אף בקשר לעבודה זרה עצמה. ולפיכך טען משה "למה ה' יחרה אפך" - מצד עגל הזהב - "כלום מתקנא אלא חכם בחכם...": "הרי העגל אינו שום מציאות העשויה לגרם ל"מתקנא"...

Likouté Si'hot : On peut certes comprendre que la faute grave de l'idolâtrie mérite une peine grave ; mais du fait que D.ieu parle « d'anéantissement » - (A) Sans tribunal, (B) Immédiat, (C) Affectant tout le peuple – cela prouve que cette punition ne provient pas seulement de la transgression des fauteurs, mais aussi d'une colère liée à l'idolâtrie même. C'est pourquoi Moché argumente : « *Pourquoi t'énerves-Tu (sur le veau d'or) ?* », « un Sage n'est jaloux que d'un autre sage etc. » : le Veau n'a aucune consistance justifiant cette jalousie...

L'argument de Moché : le courroux divin excessif est lié au Veau même ; mérite-il autant d'attention ?!

Annexe : C'est pourquoi, Rachi ne cite que la « sagesse » et « l'héroïsme »

7

ירמיה ט, כב: כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו.

Jérémie 9, 22 : Ainsi parle l'Eternel : « Que le sage ne se glorifie pas de sa sagesse, que le vaillant (le héros) ne se glorifie pas de sa vaillance, que le riche ne se glorifie pas de sa richesse ! ».

לקוטי שיחות: כדי להוציא את ישראל ממצרים ולהוליכם במדבר נדרשו שתי התכונות - "חכמה" (פרטי הנסים והנפלאות), ו"גבורה" (ההוצאה לפועל); אך לא היה שום הכרח בעשר. וזאת אמר משה רבנו: אף אם ישראל אמרו על העגל: "אלה אלקיך ישראל אשר העלוד מארץ מצרים" - הרי האמת היא שהקב"ה הוציאם ממצרים "בכוח גדול ובדי חזקה", ולא העגל ח"ו, לעבודה-זרה אין שום חכמה או גבורה, ולכן אין שיה "להתקנא" בה!

Likouté Si'hot : Pour faire sortir les Juifs d'Egypte, ces deux facultés étaient nécessaires : la Sagesse (que l'on observa dans les détails des miracles) et l'héroïsme (pour réaliser tout cela) ; mais la richesse n'était pas nécessaire. C'est cela qu'affirma Moché à D.ieu : « Même si les Juifs déclarèrent à propos du Veau d'or : Voilà tes dieux, Israël, qui t'ont fait sortir du pays d'Égypte' - la vérité est que c'est bien Toi D.ieu, Qui les fit sortir d'Egypte 'd'une Main forte', et pas le Veau qui n'a pas ces facultés ! Il n'y a donc pas lieu d'en être 'jaloux' ! ».

La Sagesse et l'Héroïsme pour sortir d'Egypte : Des qualités que D.ieu seul possède, et pas le Veau d'or !

Pourquoi D.ieu ne doit-Il pas s'emporter, au moins sur les « fauteurs » ?

8

לקוטי שיחות: יהודי כש'לעצמו אינו טועה בעבודה זרה, הוא יודע שזהו רק עץ ואבן ואינו מחשיב כלל את העבודה זרה אפלו כשהוא עובר על החטא; ודברי עובד העבודה-זרה "אלה אלקיך ישראל" נאמרים רק משום ש"בנס בו רוח שטות" - דבר נפרד מן היהודי עצמו. וזוהי טענת משה: גם מצד ישראל, אין כלל מקום ל"מתקנא", כי במהותם הם אינם מסגלים כלל להחשיב את העבודה-הזרה כ"חכם" או "גבור" - ודברים אלו גרמו ל"וינחם ה'..."

Likouté Si'hot : Un Juif, par lui-même, ne peut pas commettre l'erreur de servir les idoles. Il sait qu'elles ne sont que du bois et de la pierre. Même en pleine transgression, il ne leur accorde donc pas la moindre importance. L'affirmation de celui qui sert l'idolâtrie : « voilà tes dieux Israël » n'est due qu'à « *un esprit de folie (extérieur) qui se saisit de lui* ». C'est cela l'argument de Moché : Il n'y a pas lieu d'être « jaloux » même sur les fauteurs, car les Juifs ne considèrent pas réellement l'idole. Et ce sont ces paroles qui firent que « D.ieu regretta »...

Enseignement : Au fond de lui, un Juif sait que les idoles sont insignifiantes. C'est cela qui fit 'revenir' D.ieu et nous sauva !